

ně jako pokleslý žánr nízké kultury a místo toho uvádí nové postřehy poukazující na jedinečnost a pestrost zkoumaných textů. Krásu takto distribuovaných tisků umocňuje, že literární vědec, historik, etnolog, muzikolog... nikdy nemusí zůstat jen u samotných písní, modliteb, zpráv, zkrátka kramářských tisků, ale vždy může skrze ně hledat cestu k našim předkům, pro které byly

tyto malé sešitky důležitou součástí života a častým zdrojem informací. Jako bonus pak působí porovnání se zahraničními obdobami našich kramářských tisků, které je navíc povyšuje do podoby mezinárodní zajímavé badatelské otázky, jež může i nadále být podnětnou cestou pro další výzkum, který může být příjemnější i tím, že je kniha též dostupná online jako open acces.

Marie Nedomová (FF MU, Brno)

Jan Boštík. Mladočovské Jericho. Kolektivizace jedné vesnice. Ed. Pavel Hájek. Praha: Kodulek, 2021. 455 s. ISBN 978-80-906311-7-5

Moderní industrializace zemědělství, spojená s rozrušením tradičních sociálních vazeb a mnoha osobními příkořimi, nebyla bezbolestná nikde – vzpomeňme na Steinbeckovy *Hrozny hněvu*. Nucená kolektivizace, neefektivita, brutální násilí a zneužívání moci, které ji v padesátých letech 20. století provázely v Československu, byly nicméně jedním z extrémů, a není proto divu, že po sobě zanechaly hořké vzpomínky na celé dekády. Vědomí těchto křivd a boj proti jejich pozůstatkům, neřku-li opakování, je i dnes jedním z konstitutivních prvků Asociace soukromého zemědělství, založené (nejen) potomky tzv. kulaků v roce 1998. Stejně tak v devadesátých letech začalo historické studium kolektivizace, včetně jejich stinných stránek (připomenu alespoň dílo

Karla Jecha), a vydávání vzpomínek přímých pamětníků a dalších dokumentů, takže dnes již existuje poměrně bohatá literatura na toto téma. V jejím rámci byla publikována i kronika sedláka Jana Boštíka (1903–1981) z Mladočova (dnes součást obce Dolní Újezd) na Litomyšlsku (J. Váchová, ed.: *Kronika kolektivizace malé vesnice*, Praha 2008), kterou nyní čtenář dostává podruhé v doplněné, obsáhlým poznámkovým aparátém opatřené a uživatelsky vstřícnější verzi.

Editor, úzce spolupracující s autorovým vnukem, litomyšlským muzejníkem Martinem Boštíkem, přitom zvolil nový titul. Vykládat dějiny světa na pozadí biblických příběhů bylo po staletí standardním postupem, nicméně ve druhé polovině 20. století (konkrétně

na počátku sedmdesátých let, kdy byla pamětnice na základě starších pramenů nejspíš sepsána) to působí jako zjevení. Podle Boštíka „zemědělci jsou jako stlačováni a uzavíráni do hradeb starozákonního Jericha. Uvnitř, mezi obleženými, nachází se také zrádná nevěstka, ukrývající ty, kteří mají uspišit pád. Pojďme a staňme se účastníky nerovného zápasu. Poslyšme úpění a nářky utištěných i bojový pokřik těch, kteří mají na své straně všechny zbraně moci a z ní vycházejícího práva. A jako Jericho bylo po šest dní obléháno, troubením obcházeno, tak i my si rozložíme obléhání zemědělského stavu do šesti období se sedmým dnem vítězů i poražených“ (s. 32). Autor svůj text, sestávající z osobních vzpomínek, citací dobových i jiných pramenů, hořkých glos a paralel, z nichž nejkratší jsou jednověťe a nejdelší zabírají několik odstavců, a pokrývající období od druhé světové války do roku 1958 (kdy založením JZD podlehl i dlouho vzdorující Mladočov), vskutku rozdělil do sedmi „dní“; k významu této paralely se přitom ještě vrátím.

Vlastní text, popisující brutální a nesmyslnost, protože nízkou efektivitu kolektivizace, není obsahově nijak výjimečným. Podobných vzpomínek a dokladů – byť většinou menšího rozsahu – máme již několik desítek a další patrně budou ještě nalezeny a zpřístupněny. Ostatně sám Jan Boštík napsal na konkrétní témata (přínejmenším) i dvě povídky, dobově přirozeně nepublikova(tel)

né, které se rovněž staly součástí této edice. I když je cenná, je tato pamětnice jen jedním z širšího souboru pramenů, v konkrétních záležitostech významná především pro lokální a regionální historiky. Přesto i zde nalezneme určitá specifika. Autor, aktivní římský katolík a před únorem 1948 lidovecký politik, si víc než jiní všiml náboženských záležitostí. Zaznamenával, jak stráničití a státní činitelé na místní úrovni chtěli pro svou věc využít duchovní, a setkali-li se s odporem, neváhali se mstít i nad rámec obecného protináboženského tažení. Naopak – a to je rovněž zajímavé – zcela mlčel o evangelících, kteří sice přímo v Mladočově asi nežili, ale jejichž silné sbory byly v nedaleké Borové a Proseči a s nimiž mladočovský sedlák a veřejný činitel nutně musel přicházet do styku. Důvody tohoto mlčení ovšem neznáme a lze jen litovat, že si tuto otázku nepoložil editor nebo některý z autorů doprovodných textů, v nichž Martin Boštík nastínil životní příběh svého děda a historik Václav Ruml sociální a hospodářské dějiny Mladočova se zvláštním zřetelem k sledovanému období. Podobně – a to už je závažnější výtku – hlouběji nezkoumali charakter Boštíkovy religiozity, spokojivše se s konstatováním jeho katolicity, formálně ostatně mnohokrát deklarované.

Pavel Hájek v úvodu svého díla tvrdí, že Jan Boštík byl „písmák“ (s. 7), zapomínaje, že to není primárně autor venkovské kroniky, nýbrž znalec Písma, náboženský myslitel.

Ale jakýpak písmák, když pohanské, posléze z boží vůle prakticky úplně vyhlazené Jericho obléhal Jozue s Izraelity?! Vezmeme-li Boštíkův průměr doslova, pak by na té „správné“ straně byli komunističtí kolektivizátoři! Podobně u katolického aktivisty překvapí, ohání-li se citáty Husa, Chelčického či Komenského, a to nikoli s despektem jako v případě (lží) komunistických vůdců, a dokonce srovnává-li – opakovaně! – kolektivizaci padesátých let s nástupem pobělohorské protireformace! Tím samozřejmě nemá být řečeno, že by mladočovský kronikář nebyl řádným katolíkem. Jen je třeba připustit, že lidové katolictví meziválečného a pozdějšího období, i to nejupřímnější, obsahovalo plno církevně nekonformních prvků spojených s národní ideologií a dalšími zdroji. Projevy (patrně nezamýšleného) náboženského nonkonformismu u pisatele vůči religiozitě citlivého přitom považují za to patrně nejcennější, co tento konkrétní pramen přináší.

Rozhodně je přitom neodbydeme jako důsledek polovzdělanosti

nebo nedostatečného rozhledu autora. Boštík sice neměl vyšší formální vzdělání (absolvoval jenom obecnou školu), měl však poměrně rozsáhlou knihovnu (340 svazků), jejíž obsah evidentně znal, a úzce se stýkal s regionálními intelektuály (rektor piaristické koleje F. A. Stříteský, malíř Václav Boštík). Jeho kritické, často až sarkastické citace autorit nebo historických či literárních paralel svědčí o inteligenci a nadhledu, jimiž patrně převyšoval většinu svých sousedů a – také – nechtěných účastníků kolektivizační tragédie. Přesto byl sám jedním z nich a jeho zápisky a úvahy jsou cenným dokladem autentického dobového myšlení. V tom je jejich ještě větší cena než coby pramene k (místním) hospodářským a sociálním dějinám, a proto lze nové vydání Boštíkovy kroniky jednoznačně uvítat. Tím spíš, že je pěkně provedené, doplněné a opatřené důkladným poznámkovým aparátem i doprovodnými studiiemi a na rozdíl od původní materiálové edice Ústavu pro soudobé dějiny také mnohem dostupnější.

Ždeněk R. Nešpor (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha)

Marek Jakoubek – Lenka J. Budilová (eds.). Češi v Bulharsku. Od osvobození Bulharska do konce druhé světové války. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2023. 247 s. ISBN 978-80-7325-565-7

Brněnské Centrum pro studium demokracie a kultury pokračuje

dalším svazkem v mapování česko-bulharských vztahů, tentokrát